

DESTINUL FEMININ ÎNGLOBAT ÎN LABIRINTUL EXISTENȚIAL AL NUȚEI DIN ROMANUL *POVARA BUNĂȚĂȚII NOASTRE*

Magdalena RUSNAC-FRĂSINEANU

Universitatea Agrară de Stat din Moldova

The scientific work *Woman destiny embedded in Nuța's existing maze*, reflected in the novel *The burden of our kindness* refers to many other destinies of Besarabian people. Through Nuța's woman character, the writer Ion Druță states about some stages of the woman's life, through which more or less she has to pass: the adolescence, with its charm, disappointment with dark accents, wandering and its consequences, marriage, continuity etc.

Druță's style, through evocative power, do execution of those, which will love each other in this story, of those that still do not know what love is, and those living in love. The sole's strings, involuntary, start to vibrate, reading the sequences, where the love verb (action) floods and overwhelms, and the content of the sequences impassions.

Cu nenumărate observații asupra valorilor etice netrecătoare, cu dezbateri efectuate artistic asupra destinului istoric al poporului basarabean, *Povara bunățătăii noastre*, roman scris de Ion Druță, mai proiectează o linie de subiect nu mai puțin însemnat – evoluția destinului feminin. Protagonista acestui destin este Nuța, fiica lui Onache Cărăbuș și a Tincuței, ulterior devenită soția lui Mircea Moraru. Prin intermediul acestui personaj feminin Ion Druță scoate în relief menirea femeii pe pământ, care este de a iubi, a greși, a ispăși, a aștepta, a suferi, a ierta, a proteja, a perpetua. Toate acestea sunt trăiri ce predomină viața Nuței din adolescență până la maturitate, constituind, în esență, o baladă ce străbate intermitent întregul roman.

Istoria Nuței, odată proiectată, poartă cititorul prin curbele labirintice ale evoluției trăirilor și sentimentelor, îl ciocnește de marile pasiuni umane și intrigi care au însoțit femeia de-a lungul secolelor, făcându-l să trăiască, împreună cu ea, momente fericite și dramatice din viața acesteia.

Nuța devine subiectul preponderent central pentru cititor la vârsta la care Ion Druță o descrie ca „un drac de fată de șaptesprezece ani care făcea minuni cumplite. Toți cei ce erau până nu demult buni de gură, plecau ochii sfioși, iar rușinoșii, prinzând la îndrăzneală, turnau poveste după poveste. Nuța părea că nici pe departe nu știe ce se petrece în jurul ei – stătea tăcută, torcea. Și apoi de unde putea ea să știe că pentru fiece zâmbet, pentru fiece glumă a ei se dau bătăi cumplite?”.

Stilul druțian, prin forța sugestivă, face ravagii în acest roman din cei care se vor iubiți, din cei care încă nu știu ce-i dragostea și din cei care trăiesc în iubire. Strunele sufletului încep a vibra, involuntar, la lectura acestor secvențe, în care verbul dragostei inundă, copleșește și, nu în ultimul rând, pasionează. Nuța, la început, trăiește în iubire ca într-un climat al ei și tot ce o înconjoară respiră prin dragoste: „Băieții căutau să vie cât mai devreme, să plece cât mai târziu și se topeau de atâta dragoste. Le plăcea cușma brumărie a lui Onache, spânzurată în cui să se usuce, le plăcea să bea apă dintr-o cănuță cu doi cucoșei desenați pe ea, puneau la cale, fiecare în mintea lui, o groază de planuri ca să-l răzbune pe bietul Onache – ca să vezi dumneata porcărie! Sădește omul copaci și, atâta vreme cât cresc ei în voie, nimeni nu zice nimica, iar cum ajung la prima roadă...”. Aici se strecoară ideea că și Nuța este aidoma unui copac de cireș ajuns la prima roadă... Se simte peste tot palpiția aceasta de inimi juvenile, Ion Druță găsește tonalitatea ușor glumeață, puțin ironică, dar, depășind problemele mari și mici, o scoate în evidență pe cea perpetuu la ordinea de zi – dragostea.

Cu o dexteritate deosebită scriitorul exteriorizează emoțiile și pasiunile puternice ale celor care se află antrenați în acest cadru artictic din care nu lipsește nici Nuța. Ea este prezentată ca o bijuterie a Ciuturii: „Fetele mai mari din Ciutura, întâlnind drăcușorul cela de șaptesprezece ani, căutau să lege prietenie cu dânsul. Părinții flăcăilor ce-și petreceau serile la Onache găseau multă înțelepciune spusă în vorbele lui Cărăbuș, iar ciuturențele erau gata să pună mâna în foc că Nuța, și mai ales mamă-sa, știu o vrajă scârboasă, și vede unul dumnezeu, odată și odată au s-o pătească ele, au să-și blesteme și zilele și neamul”. Apelând la această „vrajă scârboasă” ori nu, dar Nuța rămâne a fi un timp una dintre cele mai râvnite ciuturențe, la casa căreia a binevoit să vină unul dintre cei mai chipeși băieți din sat – Nică a lui Haralambie (cel deștept). La apariția lui, Nuța trăiește primele sentimente care sunt redată de Druță pe potriva evenimentelor; acestea se extind vertiginos fără o acțiune la suprafață, ci doar în sufletul Nuței, care devenea abătută când „nu mai găsea prin

casă buzele cele vișinii ce spuneau minciuni atât de frumoase”. Și iată că din acest moment „a rămas mândra Ciutura săracă lipită pământului”.

„La șaptesprezece ani Nuța ajunsese fericită – lucru ce se întâmplă atât de rar și, totodată, atât de des la șaptesprezece ani” vârstă la care tinerii se îndrăgostesc. Nică era și el nespun de fericit pentru că „Fusese ales de inima unei fete și pus în fruntea tuturor ciuturenilor, această dragoste l-a maturizat, l-a făcut bărbat în toată puterea cuvântului...”. Această dragoste o fereceea mult și pe Nuța, făcea ca Ciutura s-o urmărească cu o mai mare atenție și numai Onache privea cam sceptic această dragoste, pentru că „destinul îi șoptește la ureche că geaba sunt toate”.

Departate de aceste suspiciuni, Nuța își trăiește apogeul momentelor fericite de adolescentă îndrăgostită. Dar labirintul vieții are curbe, iar la Druță acestea sunt periculoase și se parcurg cu o intensitate emoțională sporită. Una dintre aceste curbe este și nunta Nuței și a lui Nică „amânată pe două săptămâni”. „Ciutura a început a-și lua rămas bun de la dânsa. Când o nuntă se amână de două ori – gata: poți să-i pui cruce”. Această expresie pare să spună totul, dar prozatorul nu renunță la stilul său. Druță vine să completeze că: „Totuși n-a avut dreptate atotștiutorul sat, pentru că, până la urmă, a fost o nuntă cum nu se mai poate spune, acolo, pe dealul cel mic”. La descrierea nunții cititorul este antrenat într-o farsă a descrierii metaforice care demarează cu imaginea mirelui: „Nică era un mire cum nu mai văzuse Ciutura. Tot ce mai avea a se împlini, a se lega, a se coace, totul s-a petrecut în câteva zile, și a înțepenit întreaga Ciutura atunci când a ieșit el să-și joace pentru ultima oară mireasa.

Ciutura se făcea a nu o vedea, pentru că nu îi plăcea nici cătătura, nici dansul, nici felul ei de-a fi. Ciutura se simțea oarecum jignită – să duci în fața altarului o asemenea frumusețe de flăcău alături de o asemenea pocitură de fată?! Ciutura se miră, Ciutura întrebă în șoaptă: Cine o fi fiind mireasa, de unde-o fi găsit-o Nică?”. În ziua nunții „Ciutura stătea împietrită. Ciutura dădea trist din cap, întrebându-se: bine, dar ce face cealaltă mireasă, oare n-o să vină la nuntă? O jumătate de sat habar n-avea – cealaltă jumătate abia sălta umerii, și numai două-trei babe șopteau lumii: cum, n-ați auzit? S-a otrăvit biata Nuță, în dimineața când muzica a cântat primul marș, trezind satul, a băut paharul, săraca”.

Nunta lui Nică este prezentată ca un spectacol feeric la care Nuța apare ca o spectatoare cu fața trasă de plâns, a venit la nuntă însoțită de cei doi frați ai săi. Ea apare ca o fetișcană nenorocită, beteagă în sensul propriu și figurat al acestui cuvânt, căci fusese logodită și în concepția consătenilor se strecurase un fel de îndoială în privința castității ei. Nuța șchiopătează, Nuța e amărâtă de destinul ei, pe doctorii de la Iași, dar „fir-al naibii, putea fi frumoasă fiica ceea a lui Cărăbuș, când voia ea să fie – așa, șchioapă, cu obrajii subțiați de plânset, ea rămânea mult mai frumoasă decât mireasa adusă din Nuieluși”. Și dacă printre ciuturenii vehicula un zvon precum că „s-a otrăvit biata Nuță, în dimineața când muzica a cântat primul cântec” ea a venit să demonstreze ca nu-i știa satul firea, „Nuța nici gând să se otrăvească”.

De aici viața Nuței ia altă întorsătură, de aici încep trăirile unui destin obișnuit al unei femei. De la nunta lui Nică scriitorul ca și cum ar fi uitat că fetișcana asta are draci. Altfel decât cea de acum doi ani în urmă, imaginea ei de regină a Ciuturii a fost denigrată, narațiunea devenind realistă, fără extaziere, fără patetică în ceea ce privește persoana fetei: „Iat-o stând puțin stingherită, puțin rușinată pe marginea drumului”. Scriitorul ne prezintă o complet altă ființă, nu mai rămăsese nimic din noblețea ei de odinioară, până și la vorbă e mai domoală. Druță însă nu întârzie să-și înzestreze eroina cu „un nu știu ce” eminescian caracteristic doar femeilor, căci femeia e femeie și cultul femeii în opera lui Ion Druță e sacralizat.

Labirintul destinului Nuței este unul dificil, dar tot ceea ce se petrece cu ea poartă fiorul sacrului, chiar și ispita acelor „nopti de vară” parcă ar căuta să vadă pe câte le mai poate îndura Nuța. În una din asemenea nopți Nuța se nimeri în câmpie, venea spre casă „cu un coșuleț de papură” în mână. Iar Mircea, un flăcău de aceeași vârstă cu ea, care a urcat și el de multe ori dealul cel mare (ajunsese chiar a-i ține Nuței furca la tors) se pomene venind, într-o asemenea noapte, cu o căruță plină cu fân, spre sat. De aici încolo Ion Druță scoate în evidență un joc sufletesc, pe care noi de acum începem a-l bănuși. Urcată în căruța lui Mircea „Nuța a venit singură și s-a așezat cuminte alături, hotărâtă să pună capăt jocului nesocotit”. Aici prozatorul ne introduce în sfere, care pentru un cititor străin de tradițiile și ritualurile naționale ar fi niște abateri inutile, care puteau fi, dar puteau și să lipsească. Comportamentul Nuței nu face altceva decât să ne suscite imaginația: „Și-a adunat gățele, parcă începea să le despletească, să le împletească din nou, dar deodată le-a repezit, smuncindu-le. S-a înfipt cu dinții în ele, le rupea bucăți și, în sfârșit, îmbrățișându-le ca pe doi copii rămași orfani, a căzut alături în fân, secerată de o jale grea. A prins a plânge de da sufletul dintr-însa”.

De fapt, intenția fetei de a pune capăt jocului nebun cu gățele ne orientează spre folclorul nupțial, în care despletitul gățelor are loc înainte de nuntă, la imediatul hotar dintre o fată ce devine nevestă. Prin acest gest Nuța ca și cum ne-a anunțat despre intențiile și deciziile ei. În continuare cititorul trăiește cu ea emoțiile evenimentelor ce urmează, iar scriitorul ne aruncă în acest hău cu sufletul la gură prin forța de expresie declanșată de niște informații impresionante la prima vedere, ce pot fi răstălmăcite foarte ambiguu. „Nuța se frământă în jalea ei, scoate ochii cuiva. Îl mușcă, îl bate cu picioarele și fustișoara cenușie urcă trădător spre brâu”. Mai departe din acest spectacol sfânt, prozatorul, în contextul vorbelor despre cum merge căruța în jos spre podul Cuboltei, ne înfruptă doar cu un detaliu repetat în câteva rânduri: „doi genunchi tineri de fată”. Urmează ceea ce așteaptă cititorul, dar prozatorul elimină din limbaj ceea ce ține de sfere indecente, ducând la punctul de vârf, fără a spune în fond nimic. Mircea „a încercat în mare grabă să așeze fustișoara fetei înapoi. Un deget, o mică părticică din firea lui s-a atins de lumina celor două picioare, s-a înecat în goliciunea lor și s-a jurat că moare, dar nu se mai întoarce înapoi. Mircea a trimis cealaltă mână în ajutor, dar a pierdut-o și pe ea. Și atunci când erau pe jumătate pierduți, când caii nechezau a groază, când rămăseseră numai douăzeci de pași până la pod, un braț al fetei, rupând învelișul fânului, s-a ridicat, rugându-se parcă în limba lui mută. Mircea a vrut să vadă ce vrea el. Sa apropiat, s-a aplecat. Timid și rușinos s-a culcat brațul fetei pe umărul lui, îndemnându-l undeva departe, într-o lume unde nu mai este nici rușine, nici amintiri, nici poduri și-i numai una sfânta dragoste...”

Autorul redă foarte voalat cadrul în care se petrece acțiunea, lăsându-ne să ne dezlănțuim în voie puterea imaginării. Cu o ironie ușoară caută o altă linie de subiect, renunțând parcă la aceasta, ia narațiunea din altă parte, dar deja de peste tot se strecoară aspirațiile juvenile și stăruitoare de a înainta în acest act al inițierii, toate se îndreaptă spre acest centru, iar acțiunea, deși se dezvoltă pe un areal mai panoramic, are o mișcare concentrică.

În acest poem filosofico-poetic, cu subiectul lui inegalabil de original, de simplu, de dureros Nuța se inițiază în ceea ce va urma să fie viața. Împreună cu Mircea au trecut un examen și autorul divinizează sentimentele celor doi îndrăgostiți. Însa mai e în față un prag al sensibilității, pe care cititorul urmează să-l treacă împreună cu acești doi eroi. De aici scriitorul devine grav, serios preocupat de viitorul Nuței. Cu cât ne apropie autorul de casa fetei, în sufletul cititorului se strecoară neliniștea, pe care o trăiește Nuța, căreia „îi place pe semne fântânița ceea unde se cuibărise”, „se cam codește să iasă de acolo”. Se pune capăt întregii nopți de dragoste prin gestul lui Mircea care „ridicat în genunchi, a aruncat în mijlocul ogrăzii coșul de papură...”. Văzându-l Onache, tatăl fetei, își dă seama că Nuța a încălcat ritmul vieții și a ritualului ei, a trecut peste normele de conviețuire consfințite de milenii. Ce însemna aceasta pentru conștiința, demnitatea de om, că acest pas de multe ori avea repercusiuni grave, ne-o va spune tot Druță.

Din acest punct al unei etape încheiate din viața Nuței pornește cealaltă perioadă – de căsnicie scurtă, de lungă așteptare a soțului plecat pe front, de întâlnire după război, un nou examen la proba căsnicie, iarăși aruncată între două iubiri și regăsirea unui echilibru sufletesc în marea misiune de a continua neamul Cărăbușilor.

Răbdătoare și iertătoare în același timp se dovedește a fi când îl aștepta pe Mircea de la război, aștepta „în fiecare clipă, îl aștepta zi și noapte, îl aștepta pentru toți cei patru ani și ceva cât nu-l prea așteptase”, încât și Ciutura a început să se mire: „Să vezi dumneata cât ține în viața unui om dragostea de fată”.

La întoarcerea lui Mircea, Nuța era în câmp la seceratul răsăritei. Harnică cum era, umbla iute încât de departe se părea că Nuța vrăjește, șoptind răsăritelor ceva... La apariția lui Mircea ea este profund surprinsă, copleșită de o frică inexplicabilă. Mircea, nu putem să nu observăm, o regăsește mult altfel, diferită de cea de dinainte de război, cu atât mai mult că: „Nuța în zilele de muncă grea părea mult prea alta”. Tabloul, în care numai încântare frumusețea Nuței nu poate trezi, este prezentat pentru a accentua pe această linie prăbușirea idealurilor lui Mircea cu care pornise spre casă. Cu toate acestea, când se întâlnește cu fostul său coleg de școală – Nică, un fost rival pe linia dragostei față de Nuța, Mircea „continua să privească lucrurile ca un biruitor, ca un cavaler al ordinului „Slava”, care a ajuns până la Berlin, care a văzut atâtea tragedii pe drumurile războiului și a participat la atâtea operații militate grele, ce nu o dată i-au pus viața în pericol” [1]. Întâlnirea de la marginea pădurii o copleșește de nostalgie, dar Nuța se dovedește și aici mai puternică trecând cu verticalitate peste toate.

Fenomenal lucru, dar până la Ion Druță nu a remarcat nimeni în proza basarabeană modalitatea de evaluare a celui mai suprem criteriu al vieții – munca. În „Povara bunătății noastre” munca se „identifică cu farmecul artistic”. Atât pentru Druță, cât și pentru personajele sale „a fi înseamnă a munci. Sensul vieții depinde direct de conținutul, scopul și rezultatul muncii” [2]. Amănunțele și detaliile, care o surprind pe Nuța oficiind cultul muncii, constituie întreaga viață interioară nu doar a ei, ci a tuturor celor ce mișcă acțiunea romanului.

Acțiunea are ritmul vremii cu anotimpuri, sărbători, cumpene, drame, bucurii și toate la un loc sunt trecute prin prisma sufletului. Hărnicia este și onoarea, și sărbătoarea, și etica și religia ciutureanului: „Nuța umblă ca o furnică de dimineață până seara, pe toate le dovedește, la toate are îndemănare. Căsuța ei, încinsă cu brâu siniliu, se tot vântură așteptând, iar Ciutura se bucură. Ia te uită mata ce gospodină! Arde totul în jurul ei și ce noroc o să mai fie pe capul bărbatului ce-i rămâne să trăiască o viață cu dânsa!”. Nu o dată era surprinsă că „bătea pragurile moșnegilor și căuta să prindă ceva minte de la ei. Le cerea sfaturi – cum cred ei că ar fi mai bine de făcut? Că, dacă o iei așa, ar fi bine, și de o întorci altminterlea, tot n-ar fi rău”.

O atare atitudine surprindem la Nuța față de obiceiurile calendaristice de iarnă care nu sunt redată „prin gesturi exterioare, concrete”, „ci prin reflecții asupra colindelor – oglindă a dragostei întru Hristos a neamului nostru. Iar atitudinea față de sufletul strămoșilor denotă anumite principii valorice (...). Bunăoară, faptul că Nuța nu mai ține minte nici o colindă până la sfârșit este o aluzie a scriitorului asupra faptului că, din păcate, se renunță la niște valori naționale” [3]. Pentru Nuța însă sosirea iernii, prima zăpadă, oricum au o importanță valorică specială. O peregrinare imaginară în anii de copilărie, când ea, împreună cu frații săi, aștepta cu nerăbdare sărbătorile de iarnă, îi atinge cea mai sensibilă strună a sufletului. Eroina retrăiește de fiecare dată cu voluptate aceste emoții plăcute și mari bucurii pe care le aduceau cu ei colindătorii. Nuța este plăcut uimită de faptul că, oricât de repede se scurge timpul, cât de repede trec anii, este pur și simplu o minune că e posibil ca la sărbători să mai poți întâlni și azi oameni din veacul acela de demult. Ea se gândește și la viitorul copiilor săi și nu știe ce ar putea întreprinde ca să aibă și aceștia parte de sărbătorile iernii. Nuța speră, înfășând copilul nou-născut ea îi cântă „o colindă nouă despre trei păstori” și asta o face fericită.

Coincidența aducerii pe lume a nepotului lui Onache pe fundalul poeziei calendaristice cu colinde, urături, orații de semănat nu este incidentală, ci are menirea de a dezvălui niște permanente, constante firești atât pentru moldoveni, cât și pentru alte popoare. Deosebit de poetice sunt descrierile obiceiurilor în noaptea de ajun: „Viața grea a țăranului venea aproape de poveste, se îngemăna cu dânsa, rămânând ea singură, pe o singură noapte, poveste”. Colindele la aceste sfinte sărbători proslăveau casa țăranului numind-o „palat”, „curte”, iar stăpânii ei erau numiți „boieri mari”, dorindu-le bogății de poveste. O surprindem și pe Nuța amintindu-și o colindă în ajunul Crăciunului. Cuvintele sunt, de fapt, niște citate, dar nu dintr-o colindă oarecare, ci din una în care se menționează și dibăcia gospodinelor „ce știau rostul la pâine” și coceau „colaci cât roata morii”.

Ion Druță, prin reliefaarea obiceiurilor naționale, nu scoate în evidență doar o exclusivitate a eroinei sale care s-ar mișca într-un spațiu idilic edulcorat, ci reflectă un mediu firesc, cunoscut de când lumea, fără a-l idealiza, dorind doar să arate frumusețea spirituală a omului, care pune preț pe aceste valori seculare ale poporului. Motivul colindelor constituie, astfel, „un element de structură prin care autorul pledează pentru bunătate, omenie și suflet neprihănit” [4], opțiune firească și realistă, reflectă starea adevărată a lucrurilor, concomitent vorbind despre legătura consistentă a poporului cu tradițiile lui.

Pe linia evolutivă a Nuței, cu multe stopări, șovăieli, chibzuieli, examene acute de conștiință, putem face o secțiune transversală a temei fundamentale a romanului – perpetuarea neamului basarabean. Prin chipul Nuței scriitorul ne aduce la frumosul chip al mamei, care găsește marele sens al adevărului vieții, marele sens al dreptății pe pământ în conștiința de sine – de a-și realiza misiunea de mamă în toate circumstanțele prin perpetuarea pastei „etico-civice din care-i coagulat conturul cărbușian” [5].

Nuța poartă o venerație constantă la baza căreia stă ordinea familiei, ea poartă o venerație constantă pentru mama sa, atunci când o văduvioară schimbă în casă totul, ea reface soba și hornul cum le lăsase Tincuța. Evident, în acel moment „o preocupă nu muchia hornului, nici pervazurile, ci demnitatea familiei („Păzește casa așa cum a lăsat-o mama”)” [6].

Acest personaj feminin este prezentat de Ion Druță „cu labirinturile și taințele lui psihologice, îi relevă cu atâta profunzime destinul” [7], încât, la un moment dat, avem senzația că el se contopește total cu acest personaj-femeie care este, în opera sa, purtător de gingășie, de noblețe și frumusețe interioară, „posedă simțul cuvântului frumos, se înfiorează în fața sacralului și a sublimului, caută cu înfrigurare adevărul și rostul trecerii prin lume a omului” [8], care susține un climat psihologic și moral al acțiunii romanului *Povara bunătății noastre*.

Prin această femeie Druță aduce suflul ineditului în roman. Prin ea scriitorul conturează o sublimă revalorificare a frumoaselor și neprețuitelor obiceiuri calendaristice, prin intermediul ei se afirmă acele mituri populare, acea exotică etnografică, acele seri vesele petrecute împreună cu cei ce urcau seară de seară dealul cel mare, acea drama sfâșietoare a primei dezamăgiri, acea noapte de vară cu miros de fân, acel examen susținut la capitolul căsnicie, îndelungatele așteptări, oscilațiile între trecut și prezent, acele profunde învățăminte pe viață.

Referințe:

1. Hropotinschi A. Problema vieții și a creației. - Chișinău: Litera, 1998, p.191.
2. Bilețchi N. Considerări și reconsiderări literare. - Chișinău: Literatura Artistică, 1983, p.59-60.
3. Ghilaș A. Romanul anilor '60: modelul bonus pastor. - Chișinău: CEP USM, 2006, p.51.
4. Ibidem, p.52.
5. Palladi T. Darul ceresc al bunătății noastre sau Druță după Druță. - În: culegerea colectivă: Fenomenul artistic Ion Druță. - Chișinău, 2008, p.320-321.
6. Botezatu E. Valențele simbolice ale spațialității la Ion Druță: Casa. - În: culegerea colectivă: Opera lui Ion Druță: univers artistic, spiritual, filozofic. În 2 volume. Vol. II. - Chișinău: CEP USM, 2004, p.147.
7. Dolgan M. Refuzul canoanelor (reflecții despre plăsmuirea eroilor druțieni). - În: culegerea colectivă: Fenomenul artistic Ion Druță. - Chișinău, 2008, p.259.
8. Dolgan M. Eminesciune, Druțiene, Vierene. - Chișinău: CEP USM, 2008, p.48.

Prezentat la 29.11.2011